

Workshop Hoe anders borgen? Door de Community of Practice Examencommissies en innovatief onderwijs

Irene Biemond (Hogeschool van Hall Larenstein) en Aline Brandts (Hogeschool Utrecht)

Veel opleidingen innoveren. Ze gaan leerwegaafhankelijk toetsen, programmatisch toetsen, werken met grote onderwijseenheden, geven veel keuzes aan studenten en/of beoordelen holistisch. Dat betekent iets voor de manier waarop examencommissies hun borgende taken uitvoeren. Deze workshop wordt verzorgd vanuit de Community of Practice Examencommissies en innovatief onderwijs. Deze community ontwikkelt al enkele jaren kennis over passende aanpakken. De bijna 50 leden hebben een enorme schat aan kennis en ervaring rondom dit onderwerp. Het zijn examencommissieleden, beleidsmedewerkers, onderzoekers en juristen.

In de workshop hebben we onze verkregen inzichten, instrumenten en handreikingen gedeeld en hebben we de deelnemers uitgenodigd mee te denken over diverse thema's rond dit onderwerp.

De vier thema's met een toelichting

1. De pro-actieve examencommissie

Als een opleiding innovatief onderwijs invoert, wil je als examencommissie niet wachten met borgen totdat de toetsing al helemaal is uitgedacht en ontwikkeld. Hoe neem je zo'n pro-actieve houding aan? Hoe zorg je ervoor dat je in contact bent met de opleiding? Wat vraagt dit van je als examencommissie in het contact?

2. Eisen aan examinatoren in een besliscommissie

In innovatief onderwijs nemen enkele examinatoren vaak op basis van een portfolio (soms gecombineerd met een CGI/assessmentgesprek) een beslissing over een grote onderwijseenheid. Welke (andere) eisen stel je als examencommissie aan die examinatoren? Is kennis van/ervaring met holistisch beslissen een eis? En kalibratiesessies bijwonen?

3. Kwaliteit van feedback bij programmatisch toetsen

Examencommissies die in aanraking komen met programmatisch toetsen, willen soms examinatoren aanwijzen voor het geven van feedback/ beoordelingen op datapunten. Omdat het bij deze beoordelingen niet gaat om beoordelingen in juridische zin – er wordt immers geen beslissing met rechtsgevolgen genomen – is het in de praktijk niet gebruikelijk dat examencommissies examinatoren aanwijzen voor de datapunten. Hoe kun je als examencommissie dan invloed hebben op de kwaliteit van die feedback/beoordelingen?

4. Fraude bij programmatisch toetsen

Hoe kun je fraude in datapunten bij programmatisch toetsen voorkomen? Hoe bestraf je fraude bij datapunten? Wat moet er verder geregeld worden rondom fraude(preventie)? Moeten docenten onregelmatigheden bij een datapunt melden?

5. Rechtspositie student

Als een opleiding werkt met grote onderwijseenheden heeft een student minder mogelijkheden om in beroep te gaan. Welke maatregelen kun je – als opleiding, examencommissie of instelling - nemen om de rechtspositie van de student te verbeteren? Staat de rechtspositie van de student ook nog op ander manieren onder druk?

Tips van de Community of Practice per thema

1. De pro-actieve examencommissie

- Verdiep je als examencommissie in de onderwijsinnovatie. Ken de principes en te maken ontwerpkeuzes, ga op zoek naar praktijkervaringen en weet welke misconcepties vaak voorkomen (als je dit leest, ben je goed onderweg 😊).
- Plan extra overleggen met de desbetreffende opleiding.
- Kom erachter of de opleiding de visie goed onder woorden kan brengen, met welke ontwerpkeuzes ze bezig zijn, hoe het team leert over de onderwijsinnovatie.
- Bespreek met elkaar wat de onderwijsinnovatie betekent voor de examencommissie. Wat is nodig om de toetskwaliteit en het eindniveau te borgen?
- Laat weten welke documenten, procedures of richtlijnen je van de opleiding verwacht en geef daarbij aan wat daarin voor de examencommissie belangrijk is. Voor programmatisch toetsen vind je [hier](#) relevante gespreksonderwerpen.
- Gebruik ook informele informatie die je hebt opgevangen als mogelijk gespreksonderwerp.
- Communiceer vanuit vertrouwen met de opleiding, maar wees duidelijk over zorgpunten. Bespreek hiervoor in je examencommissie wat dat betekent voor de wijze waarop je in gesprek gaat met de opleiding.

2. Eisen aan examinatoren in een besliscommissie

- Bepaal of de BKE/BDB een goede basis biedt voor examinatoren.
- Stel eisen aan de (overige) professionalisering van examinatoren. Bijvoorbeeld: training holistisch beoordelen, training assessmentgesprekken, bijwonen kalibratiesessies. Bij kalibratie is het belangrijk om te weten hoe en waarop er dan precies wordt gekalibreerd.
- Stel eisen aan de samenstelling van de besliscommissie en geef aan welke kenmerken binnen de gehele commissie aanwezig moeten zijn. Bijvoorbeeld: opleidingsniveau (master, PhD), gevolgde professionalisering, brede blik op het werkveld/opleiding, deskundig op leeruitkomst X, Y, Z.
- Maak – in samenspraak met andere examencommissies – gebruik van je bevoegdheid om binnen het kader van de OER richtlijnen en aanwijzingen te geven (WHW art. 7.12b lid 3b) of zorg ervoor dat deze in het toetsbeleid worden opgenomen.

3. Kwaliteit van feedback bij programmatisch toetsen

- Ga in gesprek met de opleiding over het belang van feedbackgeletterdheid voor docenten, studenten, werkveldbegeleiders en andere feedbackgevers en maak afspraken over de professionalisering van deze groepen.
- Vraag de opleiding naar het feedbackproces en de instructies voor de feedbackgevers. Heeft alle feedback dezelfde status? Welke kwaliteitseisen stelt de opleiding aan de feedback en welke vaardigheden moeten feedbackgevers bezitten?
- Geef zo nodig (in het kader van WHW art. 7.12b lid 1b) richtlijnen/aanwijzingen aan de opleiding over de kwaliteit van de feedback bij datapunten om zo de kwaliteit van de highstakebeslissing te borgen.
- Verdiep je in de achtergrond van programmatisch toetsen en kom erachter dat een van de redenen van het ontstaan ligt in onvrede over de kwaliteit van conventioneel toetsen. De principes van programmatisch toetsen zijn erop gericht tot betere beslissingen te komen.

4. Fraude bij programmatisch toetsen

- Zorg dat ingeleverde datapunten via de plagiaatscanner gaan.
- Check of het portfoliosysteem de mogelijkheid biedt om externen uit te nodigen feedback te geven zonder dat de student de feedback kan 'opvrolijken'.
- Check of het mogelijk is om het portfolio te 'bevriezen' zodat vastgelegd (gearchiveerd) kan worden welke informatie op zeker moment beschikbaar is.
- Vraag een authenticiteitsverklaring van student en studentbegeleider.
- Realiseer je dat je als examencommissie kunt optreden tegen fraude van studenten bij datapunten als deze fraude tot gevolg heeft dat je geen juist oordeel meer kan geven over de kennis, inzicht en vaardigheden van een student.
- Zorg voor een aangepaste sanctieladder. Uitsluiting van een summatieve toetsen kan bij een grote onderwijseenheid immers een grotere impact hebben. Maak bijvoorbeeld gebruik van de sanctie dat een datapunt (met de feedback) uit het portfolio verwijderd wordt. Zorg er daarbij voor dat in de OER is opgenomen dat de examencommissie een datapunt ongeldig kan verklaren vanwege fraude.
- Zorg samen met de instelling/opleiding voor een heldere meldingsprocedure bij onregelmatigheden en benadruk het belang hiervan. Leg uit dat een examencommissie bij het vaststellen van een sanctie zicht wil hebben op de frequentie waarin een student mogelijk heeft gefraudeerd. Als een (vak)docent¹ een rol speelt bij verder onderzoek, leg dan duidelijk vast volgens welke richtlijnen dit onderzoek moet plaatsvinden en wat de focus is van het onderzoek.

5. Rechtspositie student

- Bij sommige opleidingen krijgt de student een advies om het portfolio wel/niet in te dienen voor beoordeling. Geef studenten daarbij de gelegenheid het aan te geven als zij het oneens zijn met dit advies.
- Zorg er bij programmatisch toetsen voor dat studenten 'een rode vlag kunnen opsteken' als ze het niet eens zijn met de feedback/beoordeling bij een low- of mediumstakemoment. Geef hen bijvoorbeeld de mogelijkheid hun argumenten op schrift te stellen. Zo ontstaat een 'paper trail' en kan er tijdens highstakemomenten (extra) aandacht aan besteed worden.
- Geef studenten de mogelijkheid een 'second opinion' aan te vragen bij een mediumstakemoment.
- Vraag je af of er 'verstopte' go/no go-momenten in de procedures zijn opgenomen waarbij de inhoudelijke prestatie van een student een rol speelt. Dit zijn feitelijk besluiten met rechtsgevolgen zodat studenten in beroep kunnen gaan.

Verder kijken, lezen en leren

Training

- Een verdiepende training *Examencommissies en Innovatief onderwijs* namens de [Vereniging Hogescholen](#) sinds voorjaar 2023. Deze training gaat niet alleen over programmatisch toetsen maar ook over andere onderwijsinnovaties.

¹ zie ook <https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RVS:2023:2874>

Boeken

- Een hoofdstuk *Zorgen en borgen bij programmatisch toetsen* voor een nieuw te verschijnen boek (ongeveer september 2024) van Tamara van Schilt-Mol en Liesbeth Baartman.
- Hoofdstuk 5 van het jubileumboek van het Platform leren van toetsen over de rol van examencommissies programmatisch toetsen.

Handige links rondom borging bij programmatisch toetsen

- blog van Martijn Leenknecht en Tamara van Schilt-Mol over de rol van examencommissies bij programmatisch toetsen: <https://lerenvantoetsen.nl/naar-gecontroleerd-vertrouwen-de-rol-van-de-examencommissie-bij-programmatisch-toetsen/>
- blog van Sylvia Heeneman en Martijn Leenknecht met 7 instrumenten voor examencommissies <https://lerenvantoetsen.nl/holistisch-beslissen-en-de-borging-van-kwaliteit-door-een-examencommissie-hoe-dan/>
- blog van Wendy Peeters en Irene Biemond over het invoeren van programmatisch toetsen in de opleiding en de punten waarop je dan alert moet zijn: <https://lerenvantoetsen.nl/dashboard-voor-het-ontwikkelen-van-programmatisch-toetsen-in-je-opleiding/> Dit is ook te gebruiken als gesprekstoel, print dan het dashboard (*blog dashboard printversie*, los document), lees de toelichtende kaartjes (*meterkaartjes*, los document) en bepaal hoe ver de metertjes bij de verschillende onderwerpen nu uitslaan en waar nog werk aan de winkel is.
- Site over programmatisch toetsen met een aparte sectie voor zorgen en borgen
 - inleiding https://www.programmatischtoetsen.nl/6-zorgen_borgen.html
 - praktijkvoorbeelden: https://www.programmatischtoetsen.nl/6-zorgen_borgen-praktijk.html
 - praktische handvatten: https://www.programmatischtoetsen.nl/6-zorgen_borgen-handvatten.html
 - meer weten (met kennisclips): https://www.programmatischtoetsen.nl/6-zorgen_borgen-handvatten.html
- Een [gesprekstoel kwaliteitsborging examinatoren](#) bij programmatisch toetsen (Kuijper & Vogels, 2022)
- Een artikel van Irene Biemond en Liesbeth Baartman over toetsprogramma's bij programmatisch toetsen (gratis te downloaden als je een account aanmaakt): <https://www.professioneelbegeleiden.nl/backward-design-bij-programmatisch-toetsen>.

Andere bijgevoegde documenten

- *Dashboard blog printversie*
voor als je naar aanleiding van [deze blog](#) in gesprek wilt
- *Dashboard meterkaartjes*
voor als je naar aanleiding van [deze blog](#) in gesprek wilt
- *Checklist PT beslisfunctie voor EC's*
een checklist voor examencommissies om de beslisfunctie bij programmatisch toetsen te evalueren
- *Gesprekskaartjes beslisproces*
kaartjes ter ondersteuning van het maken van ontwerpbeslissingen rondom de het beslisproces bij programmatisch toetsen

- *HHS Leidraad voor examencommissies_borgen programmatisch toetsen_v1 (002)*
Leidraad van de Haagse Hogeschool voor examencommissies voor het borgen van Programmatisch toetsen
- *KIT2.0 kaartjes_versie 2*
Vragen over het toetsprogramma (niet alleen gericht op programmatisch toetsen)
- *Werken met leeruitkomsten en borgen - mei 2022*
De powerpointpresentatie van een bijeenkomst over borgen bij leeruitkomsten/leerwegaafhankelijk toetsen bij Windesheim in mei 2022